

Könyvtártudományi tanulmányok 1975. Az egyetemi és főiskolai könyvtárak 2. országos konferenciájának anyaga.
Bp. NPI, 1976. 251 p.

/Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács 30. sz. kiadványa./

A sorozat legújabb, 5. kötete a Miskolcon 1975. szeptember 2-4-én tartott országos konferencia teljes anyagát adja közre.

Felsőoktatási könyvtáraink történetében másodizben került sor ilyen tanácskozásra. A visszatekintő fejtegetésekben többször hivatkozott első, Szegeden rendezett konferencia több mint másfél évtizeddel korábban, 1959-ben volt. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete valamint a Kulturális Minisztérium rendezésében a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában és egyéb épületeiben tartott három napos tanácskozás jelentősen különbözött is az előző konferenciától - időközben a magyar felsőoktatás és könyvtári rendszere jelentősen átalakult, s míg Szegeden például a főiskolai könyvtárak problémáiról inkább csak érintőlegesen eshetett szó, 1975-ben valóban az összes magyar felsőfoku tanintézeti könyvtárat érintő kérdések kerültek napirendre.

A több napon át, két és fél száz résztvevővel négy szekcióban folyó szakmai konferencia anyagát közzétevő kiadvány- amely az előadások és a jegyzőkönyvi lejegyzés alapján összeállított hozzászólások anyagát tartalmazhatja csupán - természetesen "kiszüri" mindazt az eleven "háttérzajt", ami az efféle megbeszélések természetes légköréhez hozzátartozik. A nyilvánosan elhangzott és rögzített szavak azonban a publikációs formában méginkább "előtérbe kerülnek", az olvasó meghallhatja a hangsúlyokat, felfigyelhet az egymással párhuzamosan folyó szekcióülések "áthallásaira", egymásrafeleléseire. A kötet, mely a rendezvény programjának tagolása szerint sorakoztatja fel az anyagot, két plenáris ülés és négy szekcióülés rendjében összesen 18 vitaindító referátumot, 12 korreferátumot és 22 hozzászólást, valamint a konferencia ajánlásait és a résztvevők névsorát tartalmazza.

Némi távlattal és az akkor még csak tervezetként emlegetett, azóta kodifikált új könyvtári törvényerejű rendelet ismeretében tanulmányozva a kiadványt a miskolci tanácskozásnak két fő jellemvonását érdemes kiemelni. Egyfelől: a szakembereknek a problémákkal, a felsőoktatási könyvtári rendszer jelenlegi adottságaival, működését meghatározó tényezőkkel való éles és határozott konfrontációját. Csüry István előadása utal arra, hogy noha az 1959-es szegedi ajánlások java részét a megoldott kérdések rovatában lehet elkönyvelni, ám ugyancsak ő jelzi, hogy a közös, megoldásra váró, időközben

felhalmozódott kérdések fontossága sürgető volta tette időszerűvé, hogy a szakmai közvélemény fóruma elé kerüljenek. Az eredmények sem érdemlik meg, hogy említetlenül maradjanak, de nem fedheti az elhallgatás csendje sem azt, aminek kimondása, megfogalmazása és - a legfontosabb pontokban - ajánlások formájában való rögzítése a felsőoktatási könyvtárak számára a hetvenes évek közepén hazánkban "létkérdés".

Az előadások, felszólalások - kiadvány formába kerülvén, mondhatjuk: szerzőinek - másik közös vonása, hogy szakmai szemléletüket és az elemzés és a tennivalók meghatározása terén a módszerüket a "rendszerben való gondolkodás" jellemezte. Ezt a fogalmat itt szándékosan nagyon tág értelemben használjuk, nem csupán arra gondolva, hogy a konferencia kulcsszava az "együtműködés" volt, s nemcsak arra utalva, hogy az egyetemi illetve főiskolai könyvtári modell jellege is a hálózati, központosított struktúra formájában bontakozott ki, hanem odáig tágítva a fogalom jelentéskörét, hogy a könyvtári tevékenység tágabb, társadalmi összefüggéseire utaljon. Könyvtár és fenntartó egyeteme; felsőoktatási könyvtár és egész könyvtári rendszer; a könyvtár és a hazai, nemzetközi információs rendszer - és sorolhatnánk még azokat a vonatkozásokat, amelyeknek, bár a szekciók külön is tárgyalták a témákat, együttes érzékelése szabta meg az előadások gondolatmenetét. A felsőoktatási könyvtáraknak ezek a hol külsőként hol belsőként megnyilatkozó kapcsolatai, az együtműködés intézményi, szolgáltatási formái nagyon is "életszerűen" kerültek megvitatásra. Joggal figyelmeztetett arra is az egyik előadó, hogy az "együtműködéséről" talán tulságosan is sok szó esett az elmúlt években, s közben a kooperáció és az integráció szükségessége vitathatatlan jelszóvá és hangoztatott elvvé merevedett, míg a tettek, a tényleges működési kapcsolatok fedezete sokszor hiányzott. S nem a könyvtárosok szándékának, hanem a személyi és tárgyi feltételek hiányának, a könyvtárak fejlődésének eltérő tempója miatt.

A vendéglátó egyetem rektorának üdvözlő szavai után a konferenciát megnyitó plenáris ülésről három előadás és öt korreferátum szövegét hozza a kötet. Az irányító és fenntartó szervek képviselői szólaltak meg először. Az Oktatási és a Kulturális Minisztérium, az MSzMP KB, a KISz, a hazai információs rendszerek központi szervei (OMFB, AGROINFORM) és a Magyar Könyvtáros Egyesület vezető képviselői üdvözölték a tanácskozást, általános megközelítésben tárgyalva az egyetemi és a főiskolai könyvtárak eredményeit és feladatait.

A hazai felsőoktatás távlati fejlesztési koncepciója (Kanczler Gyula), az egyetemi oktatói-nevelői és kutatómunka és a könyvtári szolgáltatások összefüggései a fenntartásért felelős s egyszersmind prominens könyvtárhasználó egyetemi professzor szemszögéből (Kozák Imre), a könyvtári tevékenység a felsőoktatási képzés ideológiai, közművelődési célkitűzései (Rátki András, Szilágyi Balázs) témái mellett a speciális kérdésekről szóló szekcióülések bevezetőjének is lehetett tekinteni Kondor Istvánné előadását a felsőoktatási könyvtárak országos és regionális feladatairól illetve Vajda Erik és Királyi Ernő korreferátumát a műszaki és agrár információs rendszer hazai és nemzetközi kérdéseiről. Ami ezekben az előadásokban a tömören és kritikusan vitára ajánlott pontok kiemelésével megfogalmazást nyert, a könyvtári módszerek és a szervezeti rendszerek terén kirajzolta a korszerű és a lehetséges optimális fejlesztés konturjait.

Amit Kozák Imre, a miskolci egyetem rektorhelyettese az oktatók, a fenntartó intézmény oldaláról közelített meg, azt az A szekció "Az egyetem és könyvtára: az oktatás, kutatás szakirodalmi ellátásának feladatai" címen jobbra sajátosan könyvtári szemszögből vitatta meg. A szekcióülésen felvetődött és kifejtett gondolatok középpontjában az a felismerés állt, hogy az egyetemek, főiskolák rohamos fejlődésének és a könyvtári adottságok bővülésének ehhez mért viszonylag lassabb tempója egyre élesedő ellentmondáshoz vezetett: sem a tankönyv- és jegyzetcentrikus oktatás meghaladását, sem az egyetemi kutatások kellően aktív támogatását nem tudja az igények és a könyvtárosok szándéka szerinti mértékben támogatni a könyvtár. Német h Zsófiának a szegedi és debreceni tudományegyetemek tapasztalataira koncentráló előadása az "oktatáskorszerűsítés céljai és (könyvtári) eszközei közötti" feszültség taglalásával és határozott tennivalók kijelölésével nagyszerűen világította meg ezt az ellentmondást. A szakirodalmi alapismeretek egyetemi oktatásának ügye is szándék és valóság, irányelvek és reáliák ellentmondásainak - sokszor bűvösnek tűnő - körében igyekszik teret nyerni. (Nagy Géza, Geday Gusztáv). A kutató munka információs bázisának megteremtésének illetve a közgazdasági valamint az orvos- és állatorvos-tudományi egyetemek szolgáltatásainak pozitív példája rajzolódott ki Gyenge Erzsébet és Ruzsás Lajosné referátumaiban, illetve Kurdi József korreferátumában. Székely Sándor - aki a nyitó plenáris ülésen a MKE elnökeként, itt viszont az orvostudományi könyvtári hálózat irányítójaként szólalt fel - a fővárosi klinikák ellátási gondjaira hívta fel a szekcióülésen résztvevők figyelmét.

"A könyvtárak egyetemen kívüli kapcsolatai": ez a cím fogta össze a B szekció ülésén elhangzott öt előadást és két korreferátumot, amelyekhez két további hozzászólás csatlakozott. A központi szolgáltatások (Havasi Zoltán), a tervezett társadalomtudományi információs rendszer (Sárdy Péter) helyzetének és perspektíváinak taglalása mellett Kováts Zoltán, a vendéglátó egyetemi könyvtár vezetője, Zsidai József, valamint Bilincsi Tivadar gondolatait érdemes külön is kiemelni. Mondandójukban kitapintható ismét egy közös problematika. Való igaz: ma még több egyetem vezetőségében él az "előítélet", amely a vitathatatlan egyetemi feladatokat hangsúlyozva fenntartással kezeli és az előbbivel szembeállítja az országos és regionális szolgáltatásokat. Különösen Kováts és Zsidai elvi és gyakorlati szempontu megfogalmazásai mutatták ki ennek az álláspontnak a tarthatatlanságát. Itt érdemes viszont megjegyezni, hogy a konferencián - a függeléként közölt névsor adatai szerint - a résztvevők mindössze 20 %-a volt "nem-könyvtáros", külső szakember, s több hozzászóló joggal hiányolta jelentős egyetemi vezetők jelenlétét. A Miskolci Nehézipari Egyetem könyvtárvezetőjének előadása az iparvállalatokkal való szakmai információs együttműködésben végzett munka sokoldalú folyamatát is megrajzolta - igazolva, hogy csak igen alapos, hosszú felkészüléssel lehet eredményt elérni. Amennyiben ez megvalósul, az együttműködés népgazdasági jelentősége pénzügyileg is lemérhetővé válik.

A legélénkebb vitával, a legtöbb hozzászóló nevével a harmadik, a korszerű felsőoktatási munkaszervezetről és technológiáról tanácskozó szekció anyagában találkozhat az olvasó. Héberger Károly, a Budapesti Műszaki Egyetem könyvtárhálózati-szervezeti kérdéseiből indította gondolatmenetét - a központosított hálózati szervezettel kapcsolatos határozott megfogalma-

zásig jutva. Csüry István társadalomfilozófiai alapgondolatokra épített előadása a "szellemi munka korszerű információellátását célzó szervezet" problémáit tudományos értékek és pénzügyi ésszerűség jegyében világította meg. Előadásához szerencsésen kapcsolódott Gomba Szabolcsné korreferátuma, aki a debreceni Egyetemi Könyvtár kémiai tanszékcsoporthi könyvtárának létrehozásáról és működtetéséről rajzolt eleven képet. A könyvtári technológia egy másik, igencsak aktuális kérdését Horváth Tibornak a hazai információs rendszer számítógépes programjának helyzetéről tartott referátuma vetette fel - kritikai gondolatait a hozzászólásokban élénken gyűrűztek tovább.

Noha a főiskolai könyvtárosok munkája mindhárom előző szekcióban is "érintett volt", a viszonylag fiatal, ám épp a friss alapítás lehetséges előnyeit is kamatoztató könyvtár típus helyzetéről, feladatairól és perspektíváiról egy szekcióban külön tanácskozást is tartottak. Nagy Ernő átfogó helyzetelemzését két műszaki (Tabiczky Zoltánné, Gábor Iván), egy pedagógusképző (Takács József) és testnevelési főiskolai könyvtárvezető (Ocsai József) előadásai egészítették ki. A főiskolai könyvtárak rangemelésének sürgető igényét, annak anyagi-technikai konzekvenciáit, a régebbi alapítású egyetemi könyvtárak szervezeti tapasztalatainak tanulságait - pl. a központosítás elvének fontosságát - állították többek között reflektorfénybe.

A kiadvány - a III. Országos Könyvtárügyi Konferencia, az új könyvtári törvény és a kapcsolódó rendelkezések mellett - több évre szólóan alapdokumentuma lehet felsőoktatási könyvtárügyünknek. Nemcsak azért, mert a kötetzáró "ajánlások" határozott formában meg is fogalmazzák a vitákban felmerült tennivalókat és döntésre érett kérdéseket, hanem azért is, mert hazai tudományos könyvtárügyünk és információs vagyunk egyik gerincét alkotó intézménytípusról van szó. Sőt, nagyon is érzékelhetően a "jövőről" - hogy az egyetemeinken, főiskoláinkon tanuló fiatal értelmiségiek milyen könyvtárat kapnak ma tanulmányaikhoz, az jelentős mértékben befolyásolja majd azt is, hogy mint mérnök, tanár, agrárszakember, kutató, milyen igényel holnap - munkahelyén.

FOGARASSY Miklós